

Опанасюк Н. А.
кандидат юридичних наук, доцент
Національний університет фізичного виховання і спорту України
Перший віце-президент Туристичної асоціації України

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

На порядку денному постає питання вираженого й системного підходу до удосконалення правового регулювання туристичної діяльності України, адже чинний Закон України «Про туризм» (зі змінами) не відповідає трендам розвитку туризму в Україні й світі, а відтак - потребує суттєвого змістовного комплексного удосконалення для забезпечення інтересів і запитів суспільства й бізнесу з урахуванням міжнародного досвіду. По-перше, застарілий термінологічно-понятійний апарат, відсутність дієвих механізмів захисту прав споживачів і реального стимулювання розвитку пріоритетних для держави в'їзного й внутрішнього туризму, зарегульованість щодо провадження туристичної діяльності й нагромадження зайвого навантаження на бізнес, наявність дискримінаційних умов діяльності туристичних підприємств (механізм фінансових гарантій, що не враховує обсяги надання тур послуг підприємствами; виключність туроператорської діяльності; зарегульованість питань, пов'язаних з оформленням договорів на туристичне обслуговування; колізійність норм щодо дозвільної системи на право здійснення туристичного супроводу та ін.), а також необхідність гармонізації вітчизняного законодавства з нормами міжнародного права та врахування досвіду більшості країн з розвиненим ринком турпослуг. По-друге, посилення заходів безпеки внаслідок поширення пандемії COVID-19 та зміни умов надання послуг у сфері туризму (запровадження запобіжних заходів з безпеки подорожей, сертифікатів вакцинації та ПЦР-тестування для здійснення подорожей, режимів самоізоляції й обсервації для подорожуючих, зміни умов страхового захисту туристів для виїзду закордон та ін.). Все це потребує невідкладного правового врегулювання [1].

Тим більше, законодавець упродовж останніх десяти років намагається безуспішно розглянути законопроекти про внесення змін до Закону України «Про туризм» (нова редакція), підготовлені суб'єктами законодавчої ініціативи та подані до Верховної Ради України кількох скликань. Вносяться лише фрагментарні або редакційні зміни до чинного Закону, що не змінюють концептуально сутність регламентування відносин у сфері туризму та правове поле діяльності туристичних підприємств.

Зокрема, серйозною правовою проблемою в діяльності туристичних підприємств є сьогодні питання фінансового забезпечення відповідальності туроператора та турагента перед туристами за заподіяння останньому шкоди в разі виникнення обставин неплатоспроможності туроператора/турагента чи внаслідок порушення процесу про визнання його банкрутом, які пов'язані

з необхідністю покриття витрат туриста з його повернення в місце проживання (перебування), відшкодування вартості ненаданих послуг, обумовлених договором (ст. 15 Закону України „Про туризм“) [2]. Адже на практиці даний запобіжний правовий захист прав туриста у разі банкрутства або неплатоспроможності туроператора/турагента за своєю сутністю є фікцією та не використовується на практиці [1].

Дієвим є запровадження диференційованого підходу до визначення сум фінансових/страхових гарантій в залежності від обсягу наданих послуг кожним конкретним туроператором і лише для тих із них, що надають послуги у сегменті зарубіжного туризму. Тим самим буде забезпечено справедливість щодо всіх турпідприємств (як малих турфірм з депресивних регіонів, так і потужних туристичних компаній зі значним обсягом наданих послуг) й створено рівні конкурентні умови на внутрішньому ринку турпослуг.

Не менш суттєвою правовою проблемою є також норма щодо виключності туроператорської діяльності (ст. 5 Закону України „Про туризм“) [2]. Тобто законодавча заборона туроператорам займатися будь-яким іншим видом підприємницької діяльності та мати у власності так звані засоби „туристичного виробництва“: готелі, ресторани, автобуси та інше для обслуговування туристів і створення туристичного продукту. Тим самим діяльність туроператора в Україні зводиться до посередницької або своєрідної організаторської, коли він шляхом укладення партнерських договорів з третіми особами (перевізниками, готелями та ін.) формує турпродукт і реалізує його безпосередньо або через турагента. Водночас, турагенти, які провадять класичну посередницьку діяльність на ринку турпослуг, можуть мати у власності і готелі, і ресторани, і автобуси та ін.

Вказана норма, по-перше, порушує конституційне право кожного на підприємницьку діяльність (без обмежень приймати рішення і здійснювати самостійно будь-яку діяльність, що не суперечить чинному законодавству, та вільно вибирати її види – ст. 42 Конституції України). Спотворено також конкурентне середовище на внутрішньому ринку туристичних послуг. Адже міжнародні туроператори (наприклад, TUI Ukraine, Coral Trevel, JoinUp, Pegas Touristik та ін.), маючи власні авіакомпанії, потужний автопарк для надання послуг трансферу, мережу готелів у найбільш популярних туристичних дестинаціях світу, розгалужену мережу агентств фактично перетворили вітчизняних туроператорів на своїх агентів, оскільки останні не в змозі конкурувати з ними. Адже згадані та інші міжнародні туроператори мають сьогодні ексклюзивні пропозиції до різних країн світу, власні чартерні програми та значно більші можливості для комбінації надання турпослуг, що пропонуються туристам за конкурентною ціною.

Крім того, туроператорська діяльність в Україні та суб'єкти, що її провадять, дискриміновані по відношенню до інших видів підприємництва, а відтак - не забезпечується гарантована ст. 13 Конституції України норма щодо

забезпечення рівності усіх суб'єктів підприємництва та соціальної спрямованості економіки.

По-друге, не відповідає міжнародній практиці. По-третє, є шкідливою для розвитку вітчизняного туризму в цілому, бо не дає можливості або стримує розвиток туристичної інфраструктури, залучення інвестицій і створення додаткових робочих місць.

Таким чином, як вбачається з проведеного фрагментарного аналізу норм чинного Закону України «Про туризм» та практики їх реалізації, останній потребує суттєвого реформування з урахування вимог міжнародного законодавства і трендів розвитку туризму в Україні та світі.

На розгляді Верховної Ради України перебуває законопроект «Про внесення змін до Закону України «Про туризм» та деяких інших законодавчих актів щодо основних засад розвитку туризму», що передбачає внесення зміни до Закону України «Про туризм» та викладення його в новій редакції зі зміною назви (про основні засади туристичної діяльності), реєстраційний №4162 від 29.09.2020, прийнятий у першому читанні за основу [3]. На мою думку, пропонований законопроект не врегульовує конкретні правовідносини в туризмі та не усуває існуючі колізії в законодавчому регулюванні, а лише створює ілюзію наявності правового поля в регламентуванні туристичної діяльності й відносин, що виникають при її провадженні. Більше того, даний проект значно звужує предмет регулювання, зводячи до законодавчого регламентування лише відносини з провадження туристичної діяльності. Нині ж діючим Законом про туризм регулюється весь спектр правовідносин у сфері туризму як системи.

Таким чином, враховуючи викладене, правове регламентування туристичної діяльності потребує суттєвого удосконалення, що обумовлено сьогодні рядом зовнішніх і внутрішніх факторів щодо розвитку туризму в Україні та світі. Зокрема, запровадження дієвих механізмів захисту прав споживачів та реального стимулювання розвитку пріоритетних для держави в'їзного й внутрішнього туризму, удосконалення застарілого термінологічно-понятійного апарату, дерегулювання провадження туристичної діяльності й усунення надмірного бюрократичного навантаження на бізнес, скасування дискримінаційних умов діяльності туристичних підприємств, а також необхідність гармонізації вітчизняного законодавства з нормами міжнародного права та врахування досвіду більшості країн з розвиненим ринком туристичних послуг [2].

Бібліографічний список:

1. Про туризм : Закон України №324/95-ВР. 15.09.1995. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/>
2. Nataliia Opanasiuk, Alla Okhrimenko, Sergii Popovych. Legal regulation of tourist activity in the context of Ukrainian legislation reform about tourism / Nataliia Opanasiuk, Alla Okhrimenko, Sergii Popovych, ScienceRise: Juridical Science, 3(17), 2021, P. 9-17. DOI: 10.15587/2523-4153.2021.238875

3. Про внесення змін до Закону України «Про туризм» та деяких інших законодавчих актів щодо основних засад розвитку туризму. Проект Закону №4162. 29.09.2020. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70072

*Уланчук В.С.
доктор економічних наук, професор,
О.В. Жарун
кандидат економічних наук, доцент*

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Останнім часом в Україні спостерігається підвищений інтерес до інвестицій і усього, що з ними пов'язано. Особливо актуальним стає питання вибору привабливих об'єктів інвестування та обґрунтування інвестиційних проектів. Аналіз внутрішньої інформації підприємства, як правило, виявляється вирішальним для прийняття інвестиційних рішень. Однак, на нашу думку, проблема залучення кредитних і інвестиційних ресурсів до АПК не тільки теоретично слабо розроблена, але й досить заплутана в механізмах здійснення. Разом з тим у цей час виникли нові господарські фактори й умови, які піднімають роль і значення ефективних рішень облікових, аналітичних, фінансово-кредитних і пов'язаних з ними інвестиційних проблем в організаційно-управлінському аспекті. Наукові дослідження в цьому напрямку стають надзвичайно актуальними з урахуванням особливостей господарської та фінансової нестабільності.

Різноманіття факторів ризиків призводить до різноманіття і видів ризиків інвестицій, які характеризуються не тільки ефективністю, але і збитковістю, а то і прямими втратами інвестицій в цілому. Тому завдання сільськогосподарських підприємств вбачаються в тому, щоб скорочувати ці ризики, не допускати втрат інвестицій. У сільському господарстві велику роль відіграють кліматичні, погодні, територіальні відмінності, вони значно впливають на ефективність інвестицій, тому їх слід обов'язково враховувати. Це пов'язано перш за все з широким ареалом обробки сільськогосподарських культур, територіальною роз'єднаністю виробництва продукції, нестабільністю погодних умов [1].

До особливостей інвестиційного забезпечення аграрної сфери слід віднести і той факт, що сільськогосподарське виробництво менш ефективне в порівнянні з іншими секторами економіки; вкладений в нього капітал приносить менший прибуток на одиницю інвестиції, що робить його менш привабливим для інвесторів. Аграрний сектор поступається іншим галузям в міжгалузевій конкуренції на ринку інвестицій тому, що кругообіг і оборот